

## ІСТОРИЧНІ ОСНОВИ ПОБУДОВИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

**БОЙКО Катерина, здобувач вищої освіти  
Спеціальність 071 Облік і оподаткування  
Миколаївський національний аграрний університет**

**Анотація:** У тезах проаналізовано основні періоди розвитку бухгалтерського обліку, становлення обліку та господарський облік за первісних часів.

**Ключові слова:** бухгалтерський облік, становлення обліку, штучний механізм, стабільність.

На питання, коли народилася бухгалтерія, однозначної відповіді немає. Зазвичай можна почути три відповіді:

- а) 6000 років тому, в той момент, коли люди стали цілеспрямовано реєструвати факти господарського життя;
- б) 500 років тому, коли вийшла книга Луки Пачолі і почалося осмислення обліку;
- в) 100 років тому, коли з'явилися перші теоретичні конструкції у області бухгалтерського обліку.

Ясно одне: витоки обліку, його перші паростки приховані від нас назавжди. Ми не знаємо їх і не зможемо дізнатися. Вони зникли за декілька тисячоліть до нас.

Не менш важко визначити, коли виникла подвійна бухгалтерія і хто перший бухгалтер, хто та людина, яка придумала подвійну бухгалтерію. Люди втрачають пам'ять про свою справу. Це погано, бо їм доводиться весь час повторювати минулі помилки. Тільки в ХХ в. бухгалтери усвідомили, що половина складнощів в їх роботі пов'язана з тим, що вони, бухгалтери, не знають своєї справи, своєї науки, і тому звернулися до історії, яка дозволяє:

- показати не стільки історію людей, скільки історію проблем і рішень, розкрити «драму ідей»;
- навчити фахівців об'єктивно оцінювати нове або те, що пропонується під виглядом останнього розуміти;
- дати практикам огляд вже вирішених завдань, бо поза історією бухгалтер засуджений знову і знову вирішувати одні і ті ж проблеми;

- залишити майбутнім поколінням науковий спадок і полегшити тим самим їм пошук нових ідей;
- освоїти техніку наукового передбачення;
- прищепити собі, колегам, учням любов і гордість за свою професію;
- відкрити багатвікові таємниці, бо бухгалтерські документи розкривають справжню історію.

І все ж таки, цілковито очевидно і логічно, що розвитку бухгалтерського обліку сприяли прогрес, стабільність, більш повна реалізація суспільних потреб. У зв'язку з цим важливого значення набуває періодизація розвитку бухгалтерського обліку. Вона дозволяє прослідкувати історичну логіку, підійти до усвідомлення прогресу зміни епох.

Виділяють чотири основні періоди розвитку бухгалтерського обліку.

**Перший період** характеризувався виникненням різних способів реєстрації фактів в облікових реєстрах у вигляді систематичних і хронологічних записів.

**Другий період** припадає на час революційних перетворень в галузі виробництва, розвитку різних форм товарних операцій та збільшення обсягів торговельних, фінансових та інших операцій не тільки в окремих країнах, але й у всьому світі.

**Третій період** – становлення бухгалтерського обліку як сфери наукових знань. Протягом цього періоду зусилля більшості авторів були направлені на те, щоб встановити теоретичні основи бухгалтерського обліку, визначити галузь тих явищ, вивчення яких складає об'єкт даної науки.

**Четвертий період** доцільно поділити на дві основні стадії:

- перша стадія, що охоплює період до середини ХХ ст., характеризується розробкою базових принципів об'єктивної оцінки майново-правового стану самостійно господарюючого суб'єкту, галузевого напрямку в побудові системи бухгалтерського обліку.

- друга стадія – з середини ХХ ст. до наших днів – характеризується розробкою принципів оцінки майново-правового стану господарюючих суб'єктів в умовах

зовнішнього ринкового середовища і у зв'язку з прийняттям ефективних господарських рішень для отримання майбутньої економічної вигоди.

Становлення обліку – це діалектичний, поступовий процес, мета якого – забезпечити прийнятні умови послідовного, безперервного, раціонального і успішного виконання функцій бухгалтерського обліку. Вся історія бухгалтерської праці, за своєю сутністю, є поступовим рухом до вирішення трьох основних завдань:

- зробити облік максимально інформативним і точним;
- досягти його простоти і дешевизни;
- отримати своєчасну інформацію про факти господарського життя.

Отже, вважається, що матеріальні передумови обліку склалися за часів первісного ладу. Саме на цьому етапі була закладена обчислювальна основа обліку, здійснювався підрахунок основних облікових об'єктів та їх споживчих вартостей.

За часів первісного ладу існував господарський облік, який на той час представляв собою певну систему. Про наявність і характер такого обліку писав К. Маркс: «Ми знаходимо бухгалтера, який веде облік землеробських операцій, «кадаструючи» і реєструючи все, що сюди відноситься». В даному випадку під словом «бухгалтер» мається на увазі не сучасне значення цього терміну. В той час не було поділу обліку на його різні види, а безпосередньо термін «бухгалтер» з'явився набагато пізніше – в XV ст. н. е. І оскільки община представляла собою єдине ціле, облік здійснювався в інтересах всіх її членів: «бухгалтер» виступав общинним «чиновником».

Подальший розвиток господарського обліку відбувався одночасно з розвитком обміну. Саме обмін породжує подвійний запис як відображення вибуття одного продукту і появи іншого. З'являються рахунки речей. З виділенням із загальної маси товарів особливого товару – грошей, що виконують функції міри вартості, засобу платежу, засобу обігу і засобу нагромадження, з'являється рахунок грошей.

Подвійний запис набуває більшого поширення, і головне – в обліку з'являється єдиний узагальнений вимірник: як міра вартості, як засіб вартісного вимірювання. Виникнення і розвиток кредитних відносин викликали необхідність банківської

діяльності, операцій з готівкою, в подальшому – появу розрахункових рахунків і сприяли розширенню сфери застосування подвійного запису.

Облік почав відігравати роль «штучного механізму», який впливав на грошовий обіг. Точно встановити час трансформації господарського обліку в бухгалтерський облік неможливо, оскільки процес його розвитку відбувався паралельно з поступовим розвитком обміну, грошового обігу, кредиту і банківської діяльності.

### *Література:*

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність : Закон України від 16.07.1999р. № 996-XIV. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 28.09.2022)

2. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства : Наказ Міністерства фінансів України від 27.06.2013 р. № 63. URL: [http://195.78.68.18/minfin/control/uk/publish/article?art\\_id=382876&cat\\_id](http://195.78.68.18/minfin/control/uk/publish/article?art_id=382876&cat_id) (дата звернення: 28.09.2022).

3. Бутинець, Ф. Ф. Бухгалтерський облік: роздуми вченого. Житомир : Рута, 2001. – 100 с.

*Abstract: The theses analyze the main periods of the development of accounting, the formation of accounting and economic accounting in primitive times.*

*Key words: accounting, formation of accounting, artificial mechanism, stability.*

*Науковий керівник – ДУБІНІНА Марина Вікторівна,  
д-р економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування  
Миколаївський національний аграрний університет,  
м. Миколаїв*